

T71

Epistole I, 1

L'insegnamento della virtù

Metro:
esametro

- 1 Prima dicte mihi, summa dicende Camena,
spectatum satis et donatum iam rude quaeris,
Maecenas, iterum antiquo me includere ludo?
Non eadem est aetas, non mens. Veianius armis
- 5 Herculis ad postem fixis latet abditus agro,
ne populum extrema totiens exoret harena.
Est mihi purgatam crebro qui personet aurem:
“Solve senescentem mature sanus equum, ne
peccet ad extremum ridendus et ilia ducat”.
- 10 Nunc itaque et versus et cetera ludicra pono,
quid verum atque decens, curo et rogo et omnis in hoc sum;
condo et compono quae mox depromere possim.
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare tuter;
nullius addictus iurare in verba magistri,
- 15 quo me cumque rapit tempestas, deferor hospes.
Nunc agilis fio et mensor civilibus undis,
virtutis verae custos rigidusque satelles;
nunc in Aristippi furtim praecepta relabor
et mihi res, non me rebus subiungere conor.
- 20 Ut nox longa quibus mentitur amica, diesque
longa videtur opus debentibus, ut piger annus
pupillis quos dura premit custodia matrum,
sic mihi tarda fluunt ingrataque tempora quae spem
consiliumque morantur agendi naviter id quod
- 25 aequae pauperibus prodest, locupletibus aequae,
aequae neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat ut his ego me ipse regam solerque elementis.
Non possis oculo quantum contendere Lynceus,
non tamen idcirco contemnas lippus inungui;
- 30 nec, quia desperes invicti membra Glyconis,
nodosa corpus nolis prohibere cheragra.
Est quadam prodire tenus, si non datur ultra.
Fervet avaritia miseroque cupidine pectus:
sunt verba et voces quibus hunc lenire dolorem
- 35 possis et magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes: sunt certa piacula, quae te
ter pure lecto poterunt recreare libello.
Invidus, iracundus, iners, vinosus, amator,
nemo adeo ferus est, ut non mitescere possit,
- 40 si modo culturae patientem commodet aurem.
Virtus est vitium fugere et sapientia prima
stultitia caruisse. Vides, quae maxima credis
esse mala, exiguum censum turpemque repulsam,

- quanto devites animi capitisque labore;
 45 impiger extremos curris mercator ad Indos,
 per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignis;
 ne cures ea quae stulte miraris et optas,
 discere et audire et meliori credere non vis?
 Quis circum pagos et circum compita pugnax
 50 magna coronari contemnat Olympia, cui spes,
 cui sit condicio dulcis sine pulvere palmae?
 Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.
 “O cives, cives, quaerenda pecunia primum est;
 virtus post nummos”: haec Ianus summus ab imo
 55 prodocet, haec recinunt iuvenes dictata senesque
 laevo suspensi loculos tabulamque lacerto.
 Est animus tibi, sunt mores, est lingua fidesque,
 sed quadringentis sex septem milia desunt:
 plebs eris. At pueri ludentes: “Rex eris”, aiunt,
 60 “si recte facies”. Hic murus aeneus esto:
 nil conscire sibi, nulla pallescere culpa.
 Roscia, dic sodes, melior lex an puerorum est
 nenia, quae regnum recte facientibus offert,
 et maribus Curiis et decantata Camillis?
 65 Isne tibi melius suadet, qui: “Rem facias, rem,
 si possis, recte, si non, quocumque modo rem”,
 ut propius spectes lacrimosa poemata Pupi;
 an qui Fortunae te responsare superbae
 liberum et erectum praesens hortatur et aptat?
 70 Quodsi me populus Romanus forte roget, cur
 non ut porticibus sic iudiciis fruar isdem,
 nec sequar aut fugiam quae diligit ipse vel odit,
 olim quod volpes aegroto cauta leoni
 respondit, referam: “Quia me vestigia terrent,
 75 omnia te adversum spectantia, nulla retrorsum”.
 Belua multorum es capitum. Nam quid sequar aut quem?
 Pars hominum gestit conducere publica; sunt qui
 frustis et pomis viduas venentur avaras
 excipiantque senes, quos in vivaria mittant;
 80 multis occulto crescit res fenore. Verum
 esto aliis alios rebus studiisque teneri:
 idem eadem possunt horam durare probantes?
 “Nullus in orbe sinus Bais praelucet amoenis”,
 si dixit dives, lacus et mare sentit amorem
 85 festinantis eri; cui si vitiosa libido
 fecerit auspiciam: “Cras ferramenta Teanum
 tolletis, fabri”. Lectus genialis in aula est:
 nil ait esse prius, melius nil caelibe vita;
 si non est, iurat bene solis esse maritis.
 90 Quo teneam voltus mutantem Protea nodo?

Quid pauper? Ride: mutat cenacula, lectos,
 balnea, tonsores, conducto navigio aequè
 nauseat ac locuples, quem ducit priva triremis.
 Si curatus inaequali tonsore capillos
 95 occurri, rides; si forte subucula pexae
 trita subest tunicae, vel si toga dissidet impar,
 rides: quid? Mea cum pugnat sententia secum,
 quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit,
 aestuat et vitae disconvenit ordine toto,
 100 diruit, aedificat, mutat quadrata rotundis?
 Insanire putas sollemnia me neque rides
 nec medici credis nec curatoris egere
 a praetore dati, rerum tutela mearum
 cum sis et prave sectum stomacheris ob unguem
 105 de te pendentis, te respicientis amici.
 Ad summam: sapiens uno minor est Iove, dives,
 liber, honoratus, pulcher, rex denique regum,
 praecipue sanus, nisi cum pituita molesta est.